

פניני הרמא

יר"ל ע"י "קהילת הרמה" בירושלים עיה"ק תובכ"א
שע"י יוצאי ישיבה הרמה דלונדון יצ"ו

זמני עיה"ק ירושלים תובכ"א - שב"ק:

הזלה"נ - 7:05 / צאת השבת אר"ת - 8:58

בנשיאות עט"ר מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אליקים שלעזינגער שליט"א

מפניני רבינו:

ולקח הכהן מים קדושים בכלי חרס וגו'. (ה. יז.), ברש"י היא השקתה את הנואף יין משובח בכוסות משובחים, לפיכך תשתה מים המרים במקידה בזויה של חרס ע"כ, ובמדרש הוא באריכות גדולה כל פרשת סוטה בדרך זה, וז"ל: וכן את מוצא בסוטה שבמדה שמדדה בה מודדין לה, היא עמדה לפניו כדי שתהא נאה בעיניו, לפיכך כהן מעמידה לפני הכל להראות את קלונה כו' היא פרסה סודרין נאין על ראשה, לפיכך כהן נוטל כפה מעל ראשה כו' עיי"ש ע"כ, והנה ענין מדה כנגד מדה הנאמר כאן יתבאר שבעולם הזה שהוא עולם של דמיון ושל טעות, מה שנראה כוס של יין ערב לעבירה, אליבא דאמת כמו שמסתכלין על זה מן השמים הוא כלי חרס מלא מים מרים, ומה שמדמה כיסוי שער, אינו אלא ראש פרוע, וכן הלאה כל הפרשה, כי בפרשת סוטה מגלין זה, והבן.

(מתוך ספר בית אב עה"ת ח"א)

***

קול רבינו [מאמרי השקפה ומוסר]:

מאמר "שבירת הטבע"

(מתוך ספר בית אב שיחות החדש - נאמר בשנת תשנ"ז לפ"ק)

כשרואים דבר קלוקל מתרגזים ומוחים, ומרוצים בלב שאין לנו חלק בזה, אבל הדרך הנכונה היא שיתבונן אדם על עצמו איך גדולה סכנת הקלוקל, ויברח מן העבירה ע"י שיעשה לעצמו גדרים וסייגים מרוב התפעלות מה שראה להשמר מזה, וזה גופא מדריגה, והוא דרך התעלות האדם, וכמו שמצינו בנדרים (דף ט:) ששמעון הצדיק לא אכל אשם נזיר זולת מאחד שהיה יפה עינים וטוב רואי ושאלו למה נזר להתגלח וענה לו הלכתי לשאוב

בנזיר נאמר בו קדוש הוא לד', וברמב"ן (ו. יג.) הפליג במעלתו כי ראוי היה לו שיזיר לעולם, קדוש לאלקיו כענין שנאמר ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים, ויש להתבונן איך הגיע לדרגה זו להיות נזיר.

איתא בפירש"י (ו. ב.) למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, שכל שראה סוטה בקלוקלה יזיר עצמו מן היין כדאיתא בגמרא סוטה (דף ב.), והוא עצמו דבר פלא המלמדנו, כי אצלנו מורגל

מים ונסתכלתי בכואה שלי ופחז עלי יצרי ואמר העבודה שאגלחך לשמים, הרי גם כן ששם לב בהתפעלות למה שראה חשש התגברות היצר ועי"ז זכה.

והוא הצעד הראשון להתעלות, ההתבוננות ושימת לב למה שאדם רואה ולתת לב לתוכחה שמוכיחים אותו, וכדאיתא **בחוכות הלכות** (שער חשבון הנפש פ"ג), זוהי מעלת מי שמקבל תוכחה, וה"ה ע"י שרואה עונש של אחרים הוא מוכיח את עצמו, ואינו צריך ח"ו למצב שהוא עצמו יענש עי"ש.

ואיתא **בר"א מזרחי** (דברים כא. כג.) שלא תמיד מביא פירש"י טעמי סמיכות הפרשיות רק במקום שהפרשיות ממש שני ענינים נפרדים, ונראה לפרש כי כן הוא בפרשה זו, כי מה היה חטאה של הסוטה, שהתרה בה בעלה ולא שמה על לב, שע"ז תוכל לבא לידי עבירה, והנזיר אדרבה, שם לב למה שראה בעיניו, ולמד היטב התוכחה, הוא ההיפך בין הסוטה והנזיר, ושורש הדברים, שלא ילך האדם בהרגלו בלי התבוננות, וכמש"כ **במסילת ישרים** בשער הזהירות (פרק ב) שזהו מעצת היצר, שילך האדם כסוס שוטף במלחמה לא להניח לאדם זמן להתבוננות אלא הולך כעור באפילה, והיא עצת פרעה יעוי"ש שעם כל הצווים וההתראות לא נתן ללבו.

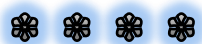
אמנם צריך להבין באמת למה הענין של מניעת שתיית יין כל כך דבר גדול שע"ז יתקדש האדם? אולם לשון **הרמב"ם בסוף הלכות נדרים** שכתב: "מי שנדר נדרים כדי לכוונן דעותיו ולתקן מעשיו הרי זה זריז ומשבח כיצד כגון מי שהיה זולל ואסר עליו הבשר שנה או שנים או מי שהיה שוגג ביין ואסר היין על עצמו זמן מרובה או אסר השכרות לעולם וכן מי שהיה רודף שלמונים ונבהל להון ואסר על עצמו המתנות או הניית אנשי מדינה זו

כו' ובנדרים אלו וכיוצא בהן אמרו חכמים נדרים סיג לפרישות" עכ"ל, פי' הדברים שגודר עצמו ע"י ששובר הרגילות, עצם שבירת הרגילות ושבירת רצונו, זוהי מעלת הנזיר שמגביהו לקדושה, והוא שורש קבלת תוכחה, והוא ההיפך של כי בשרירות לבי אלך.

ובאבן עזרא פרשת כי תשא עה"פ והנה עם קשה עורף הוא (לב. ט.), פי' כאדם ההולך לדרכו במרוצה וקוראים לו ואינו פונה עורף, ומה נוראים דברי **הספורנו** בפרשת עקב (ט. ו.) עה"פ "וידעת כי לא בצדקתך ד' אלקיך נותן לך וגו' כי עם קשה עורף אתה", ושם בספורנו: "שאי אפשר שיהיה צדק ויושר לבב עם קשי העורף כי אמנם קשה העורף הוא ההולך אחרי שרירות לבו ומחשבתו אע"פ שיודיעהו איזה מורה צדק בראיה ברורה שמחשבתו הוא בלתי טובה ומביאה אל ההפסד וזה כי לא יפנה אל המורה כאלו ערפו קשה כגיד ברזל באופן שלא יוכל לפנות אנה ואנה אבל ילך אחרי שרירות לבו כמאז" עכ"ל, דהוקשה לו להספורנו מה נתינת טעם הוא שעל כן לא בצדקתך וכו' מפני קשיות עורף, וכי איך מוכח ממה שהוא קשה עורף, שגם אינו צדיק וישר, לכן פי' כיון שקשה עורף הוא לא ישמע למורים, והולך אחר שרירות לבו ואי אפשר שיהיה צדיק וישר, ויש להתבונן דלא מדובר כאן במי שהולך אחר שרירות לבו לרעה ועבירה ח"ו, אלא הכא מיירי שחושב עצמו לצדיק, ויחשוב מפני זה שמגיע לו מתנת אר"י, אבל כיון שקשה עורף הוא שאינו מקבל תוכחה ואינו מתבונן על דרכיו, אם כן אין מכיר מקומו אי אפשר שדרכו ישרה.

והוא מעלת הנזיר שקרוי קדש לד', שהתבונן על דרכיו ואינו הולך לפי הרגליו, ואיזהו חכם הלומד מכל אדם.

פניני הרמה – חג מתן תורתינו

קול רבינו [מאמרי השקפה ומוסר]:

מאמר "תורה מן השמים"

[מתוך ספר בית אב שיחות – נאמר בשנת תשנ"ג לפ"ק]

העולם תוך קצות גבוליו, והוא שנאמר כי ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים.

ועכצ"ל כי גדר נתינת התורה לרומם את האדם ולהוציאו מחוץ לגבול העולם המסובב אותנו, מעין שנאמר באברהם (בראשית טו. ה.) ויוצא אותה החוצה, וכן הוא לשון הרמח"ל במאמר דרך עץ חיים (בתחלתו): כי לא כחכמות הנכריות וידיעות החול שאינן אלא ידיעת דבר מה אשר ישיג השכל בטרחו [פי' בהשתדלותו] אך התורה הנה קדש היא אשר לה מציאות גבוהה בגבהי מרומים וכאשר יעסוק האדם למטה, אור היא אשר תאיר בנשמתו להגיע אותו אל גזי מרומים גזי הבוית"ש בדרך הארה ופעולה חזקה אשר היא פועלת בה עכלה"ק, הרי אמור שהעוסק בתורה נמצא במציאות עליונה.

והוא בכלל אמרם **במשנה אבות** (פ"ו מ"א) מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים, כפשוטו ממש, ויובן בזה כי בעת מתן תורה נפתחו להם לישראל ז' הרקיעים כדאיתא בפירש"י, והיו רואים את הקולות במציאות שלמעלה, כי זה גדר תלמוד תורה.

ואמנם כן היה במעמד הר סיני, אבל כבר אמרו (אבות פ"ג מ"ו) כי בכל עת שהאדם לומד שכינה כנגדו, וכמו שפירש"י עה"פ ולא יסף (דברים ה. יט.)

והגבלת את העם סביב לאמור השמרו לכם עלות בהר וגו'. (שמות יט. יא.), ראיתי בפירוש הרש"ר הירש זצ"ל שענין ההגבלה להורות כי תורה מן השמים, כי גבול האדם למטה והתורה מלמעלה, ואכן הוא ציור נפלא, ויש מקום להעמיק מזה גדר תורה מן השמים.

הנה הרמב"ם בפירוש המשניות סנהדרין ב"ג העיקרים כתב: "העיקר השמיני היות תורה מן השמים והוא שנאמין כי כל התורה הזאת וכו' שהיא כולה מפי הגבורה כלומר שהגיעה אליו [אל מרע"ה] מאת ד' ית' בענין שנקרא על דרך שאלה דבור ואין ידוע האין הגיעה אלא הוא משה ע"ה שהגיע לו וכי היה כמו סופר שקורין לו והוא כותב וכו' עכ"ל, כתב הרמב"ם כאן בהדגשה שהתורה הגיעה אל משה רבינו באופן לא ידוע ורק בדרך השאלה נקרא דיבור, והוא כי באמת אין לזה מובן כלל בדרך הטבע שאדם בשר ודם יכול להשיג תורה מן השמים, ואין זה אלא מתנה ממנו ית"ש, דהנה מה שאמרו במדרש (בראשית רבה א. ד) שהתורה קדמה לעולם, אין פירושו רק הקדמה בזמן, אלא כיון שהתורה קדמה לבריאת העולם נמצא שהתורה מקיפה יותר מן העולם והיא בלתי גבולית כי רק העולם נברא בגבול, וכיון שכן היתכן שתנתן התורה ותמצא בתוך

תמה ותמימה ולדעת שלא בכחו הוא זוכה לתורה אלא במתנה ממנו ית"ש מגיע אליו.

ובזה יש להבין הגמרא בשבת (דף פח.): "ההוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתא ויתבה אצבעתא דידיה תותי כרעא וקא מייץ בהו וקא מבען אצבעתיה דמא א"ל עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו [היינו שהקדמתם נעשה לנשמע] כו' א"ל אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן תומת ישרים תנחם" ע"כ, ומהו ענין זה שרבא יתיב על אצבעו? ומה ענין זה לנעשה ונשמע? ולהאמור יש לפרש כי בא לרמז שלימודו של רבא היה בהתבטלות כל בה ועוצם ידו אלא בתמימות אמונה לזכות למתנת ד' והוא גדר נעשה קודם לנשמע וכמשנ"ת.

וכיון שכן, יובן לנו יותר גדר יגיעת התורה אשר נאמר בה בגמרא מגילה (דף ו'): "יגיעת ומצאת", אשר כבר עמדו בזה המפרשים דאם באה התורה על ידי יגיעה, אינה "מציאה", שהיא היפך מהשגת יגיעה? אולם הן הן הדברים שאמרנו, דבאמת אין ענין השגת התורה ליגיעת האדם, כי אינה מושגת להאדם ביגיעת שכלו, אלא במתנה ממנו ית"ש, אלא שכך צוה הקב"ה שהאדם יעמול וייגע עצמו וימית עצמו על התורה, אז ניתנת התורה בגדר מציאה ומתנה.

והביטו וראו בגמרא מנחות (דף ז.) בהא דאבימי מסכת נתעקרה לו: "אבימי מסכתא איתעקרא איתעקרו ליה ואתא קמיה דרב חסדא לאדכורי גמריה ולישלח ליה וליתי לגביה [פירש"י לרב חסדא דליתי לגביה] סבר הכי מסתייעא מילתא טפיי" [ופי" רש"י משום יגעתו ומצאתו], ולכאורה אינו מובן דמאי נפק"מ ביגיעת השגת התורה אם רב חסדא היה בא לאבימי או אבימי הולך אליו, שאין ענין השגת השכל אלא יגיעת המוח? אולם מדנתבאר כי יגיעת התורה באמת אינו ענין להשגת התורה בשכל, אלא תנאי הוא שיטריח האדם עצמו ויתאמץ בכל כחו ויגיעו כדי שתנתן לו התורה במתנה מן השמים נמצא שכל יגיעה שתהיה, אם היא מכוונת לתכליתה כדי שיזכה לתורה בכלל יגיעת התורה היא ועליה נאמר יגיעת מצאת, גדר מציאה.

והיא מדת הענוה שהיא מתנאי קנין התורה, כי אם אדם מתגאה בתורתו, שמדמה שהתורה באה לו

ב' פשטים, לא יספך שלא נפסק הדבור ולא יספך שלא הוסיף לדבר באותו פומבי, פי' שבכל עת שהאדם לומד תורה הקב"ה מלמדו תורה, ד' יתן חכמה ומפיו דעת ותבונה, כמו שהיה במת"ת, אלא שאינו באותו פומבי וגלוי, ובכל זאת השגת האדם בתורה הוא בבחינה שכתב הרמב"ם הנזכר מפייהמ"ש הנ"ל שאין אנו מבינים איך מגיע אליו, והוא בסוד האמור שהקב"ה מרומם את האדם מחוץ לגבול ההשגה האנושית.

ומה שבמתן תורה היה בגילוי נראה לעין, מאז ועד עתה, אע"פ שמהלך זה חזר ונשנה, אינו באותו פומבי, פי' שגם האדם הלומד בעצמו אינו יודע זאת שלימודו בכל שעה הוא מפיו ית"ש, וכלשון הילקוט איכה (סי' תתל"ד) כל ת"ח שיושב ולומד בינו לבין עצמו וקורא ושונה כביכול הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו, ומובא בנפש החיים (שער ד פרק ו) שכל מה שהאדם אומר שכינה אומרת כנגדו, והפי' לפי האמור, כי הקב"ה הוא שמלמדו תורה באותה שעה כמו שהי' במתן תורה, והיא המתנה של נתינת התורה, ולשון הטו"ז בסימן מ"ז בפירוש ברכת התורה שאומרים "ברוך אתה ה' נותן התורה", הכוונה שהוא ית' נותן לנו תמיד בכל יום תורתו דהיינו שאנו עוסקים בה וממציא לנו הוא ית' בה טעמים חדשים וכו' עכ"ל.

והוא ענין נעשה ונשמע, הקדמת נעשה לנשמע, נעשה היא הקבלה בלב לשמוע דבר ד' מן השמים, ואז הקב"ה נותן לנו תורה [ומעין שכתב בנפש החיים שער א' פרק ו' כי מעת שעולה על רעיון האדם לעשות מצוה תיכף נעשה רשומו למעלה במקור שרשו העליון וממשיך משם אור מקיף וקדושה עליונה חופפת עליו ומסובבתו וכו' וחי בהם היינו בתוכם ממש שהוא מסובב אז בקדושת המצוה ומוקף מאוירא דג"ע עכ"ל], כי רק בדרך זו אפשר להאדם להשיג תורה מן השמים, והוא שדרשו מש"כ ממתנה נחליאל ומנחליאל במות (עירובין דף נד.).

ועוד יש בחינה הנכללת בגדר נעשה ונשמע, דאם השגת התורה היה שייך לכחו של אדם ויגיעת שכלו אם כן היה שייך שהתורה היא בכחו ועוצם ידו, והוא גדר קרדום לחפור בו, ואין זו תורה מן השמים, אלא האדם צריך לבטל עצמו ודעתו אל הארת התורה שתגיע אליו מן השמים בקבלה

כי אמנם כן, כיון שתורה מתנה היא מן השמים, גם התפלה והבקשה מתנאיה, וזה שאנו מתפללים והאר עינינו בתורתך, ולא מצאנו בקשה נוראה כזו בשום תפילה כמו בבקשת התורה שנוסחה "אבינו האב הרחמן המרחם רחם עלינו". וגם ענין בטחון נאמר בזה בעבור אבותינו שבטחו בכך ותלמדם חוקי חיים כן תחננו ותלמדנו, כיון שאין התורה כקנין טבעי ושכלי אנו זקוקים לבטחון בד' שאכן יאר עינינו בתורתו ומובטחים אנו גזה בחינת יגעת מצאת שהיא הבטחה.

ומאחר שנתברר כי קנין התורה אינו דבר מושג בשכל, יובן ממילא שלא יתכן קנין התורה אלא בדרכי היגיעה והקנין המקובלים, ואין להכניס סברות אנושיות בסדרי הלימוד - ואילולי שרבנו הקדוש דרש היתר היה אסור לנו לכתוב תורה שבע"פ, אע"פ שלפי השגה שכלית אין לך עצה יותר טובה לתורה שלא תשתכח אלא שתכתב.

ומזה נוכל לדון כמה שוגים אלה שממציאים דרכים ומכשירים חדשים ללמוד תורה על ידם, כי לא אלה הן דרכי קנין של תורה שלמענם תנתן לנו תורה מן השמים, אלא לעמול בתורה תלמיד מפי רב בדרך המקובלת לנו בעבור אבותינו שבטחו בכך תחננו ותלמדנו.

בכחו, התורה משתכחת ממנו, וכדאיתא בנדרים (דף נה.) במש"כ "מבמות הגיא" שאם הגביה עצמו הקב"ה משפילו, ועל כן גאוני ארץ כגדלותם בתורה כן היתה ענוותנותם, ואב לכולם מרע"ה שלא היה בתורה כמותו, והעידה עליו התורה שהיה עניו מכל אדם, וכמו שפירשו (תענית דף ז.) למה נמשלה התורה למים, מה מים מניחים מקום גבוה והולכים למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימים אלא במי שדעתו שפלה, והשפלות האמורה בזה שהאדם מבטל עצמו אל התורה כי יודע שאין התורה יורדת אלא מן השמים. והוא פי' התפילה "ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו".

וכיון שכן נבין ממהרי"ל דיסקין זצ"ל בעוצם חריפותו ועצמת גאונותו, שספרו לי זקני ירושלים שהרבה פעמים באמצע לימודו אם נתקשה באיזה דבר ולא מצא תירוץ מניח את הדעת היה קם ומשליך פרוטה לקופת רבי מאיר בעל הנס, וסיפר לי הגאון רבי מאיר קרליץ זצ"ל אחיו של מרן החזו"א זצ"ל, שהחזו"א בהיותו אברך היה לומד עם חברותא ולפעמים באמצע הלימוד שמעו מחדרו קולות בכיה של אמירת תהלים, כי כך היה דרכם, שאם נתקשו בהבנת דבר מה ולא יכלו לירד לעומק הדברים הפסיקו ואמרו תהלים בקול בוכים.

* * *

מפניני רבינו:

קנין התורה – מנותן מן העולם: ...ואכן נתנה תורה במדבר דייקא, ואמרו במכילתא (פרשת בשלח) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, והענין בזה שלהיות כלל ישראל ראויים לקבל תורה צריכים להיות רחוקים מן הישוב ומעניני עסקי העולם, וכדאי שיעשו להם נסים כמו שהיו במדבר שינתן להם מים ולחם בנס ושיתגדלו בגדיהם עליהם, כדי שיוכלו לחיות במדבר במקום הפקר שאין שם הויות העולם ואז שייכים לקבלת התורה. והוא דאיתא בגמרא עירובין (דף נד.) ממדבר מתנה וממתנה נחליאל וכו' כיון שנעשה אדם הפקר כמדבר זוכה להיות לו תורה במתנה, כי מתנה פי' שהתורה נעשית לאדם בקנין גמור, והיא

תורתו דיליה, וכמו שכתב בבית הלוי (פרשת יתרו) שרק אז יכול לחדש דין תורה והלכה כמותו, ואחרת התורה היא ממנו ולחוץ, וכן אז מנחליאל במות, שמתעלה ע"י התורה, כדאיתא במשנה אבות (פרק ו)...

ושפיר ניתן להזכיר בזה לטובה את מו"ר הגה"צ רבי ישעיה פירסט זצ"ל שהיה רב דקהילת החרדים 'שיפשוהל' בעיר מולדתי ווינא, והיו שם מאות בחורים שנסעו ללמוד בישיבות שונות מחוץ לעיר מפני שהרב אסר לייסד ישיבה בעיר מפני שאמר שעיר גדולה לא ראויה להיות בה ישיבה כי בחורים צריכים ללמוד בעיירות קטנות לראות ברכה בלימודים, ויובן לפי האמור].

(מתוך ספר בית אב שיחות החדש – פרשת במדבר מאמר ה)

האדם בעצמו: ...ופעם אמר לי מרן (הגרי"ז מבריסק) זצ"ל, שהיותר גדולים לא גדלו בסדרי הישיבות אלא מה שלמדו ויגעו בתורה בעצמם לבדם.

(מתוך ספר בית אב שיחות החדש – פרשת במדבר מאמר ז)

זכיית התורה בכל מצב: ...ויעויין דברי הגר"א באבני אליהו בפירוש הסידור למזמור כ"ט בקבלת שבת כתב שכבר קבלו חז"ל שהקולות הנזכרות במזמור זה כנגד מתן תורה כמאמרם ז"ל המשמח חתן וכלה זוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות, והם הקולות שבמזמור זה, והולך ומפרש כי קול ד' על המים הוא כנגד עומק המושג של תורה כי התורה מים עמוקים, קול ד' בכח הוא כנגד קוצר המשיג שהשגתו של אדם לפי כחו, קול ד' בהדר הוא אם מוציא מן הכח אל הפועל וקול ד' במדבר הוא ענין בן חורין לתורה בן חורין מעול פרנסה וכו' וקול ד' חוצב להבות אש כנגד שבירת המדות ויצרו, זהו תוכן דבריו. ונראה לבאר כי ניתנה התורה במצב מסוים שאין מניעות ללמודה לא מצד המושג – כמש"כ לעיל מזה – כי נפתחו השמים ושמי השמים ונראו להם סתרי מרכבה, ונתנה התורה כנגד כחו של כל אחד ואחד כדאיתא במדרש שם, ואכן גם כחו של אדם אין לו גבול כדאיתא שבמידה שעמל ויגע ומתלהב בלימודו, וכלי מלא מחזיק (ברכות דף מ.), ונתנה התורה במצב של נעשה ונשמע להוציא אל הפועל, והיו אז בני חורין בלי מניעה מצד בני ומזוני ולא היו להם

מניעות מצד יצה"ר כי נעקר יצה"ר מלבם, ולפי"ז מכיון שאמרנו שבכל שעה שאדם לומד הוא זמן מתן התורה, כל אדם מסוגל לחמשה קולות אלה, כי מצד מושג התורה תושפע עליו שפע לאין סוף ולפי כחו שעמל ויגע ומצא, וכל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ, וכבר אמרו אם פגע בך מנוול זה משכהו לביהמ"ד אם אבן הוא נימוח (קידושין דף ל:), והעיקר שיגדיל ולא יצמצם אדם תשוקתו לתורה, וכמו שאמרו **בברכות** (דף נ.) הרחב פיך ואמלאהו, ההוא בדברי תורה כתיב, ופירש"י תבקש כל תאוותך, ושם בעירובין אמרו, שישכים ויעריב עליהם בביהמ"ד.

(מתוך ספר בית אב שיחות לשבועות מאמר 'רחבה מצותך מאוד')